

Prijsbeleid en eigen inkomsten

Musea

Ocker van Munster

Thessa Syderius

Arjan Verhoeven

29 januari 2008

Prijsbeleid en eigen inkomsten

Musea

Inhoud	Pagina
1. Inleiding	1
2. Toegangsprijzen musea	2
2.1 Inleiding	2
2.2 Prijsdifferentiatie	2
2.3 Prijselasticiteit	7
2.4 Variëren met de Museumkaart	7
2.5 Conclusies	8
3. Eigen inkomsten musea	9
3.1 Inleiding	9
3.2 Eigen inkomsten rijks gesubsidieerde musea	10
3.3 Overheidsturing op eigen inkomsten	10
3.4 Conclusies	11
4. De variant van functiescheiding	12
4.1 Inleiding	12
4.2 Functiescheiding bij bepalen inkomenseis	12
4.3 Conclusies	14

1. Inleiding

De Commissie Cultuurprofijs heeft in het kader van zijn opdracht om voorstellen te doen die bijdragen aan een breder financieel draagvlak van cultuurproducerende instellingen aan Berenschot een aantal specifieke vragen gesteld t.a.v. de rijksge subsidieerde musea. Aan Berenschot is gevraagd om een beperkte scan te doen naar de toegangsprijzen van de musea en naar opties voor het eventueel ontwikkelen van een inkomstennorm.

Deze rapportage bestaat uit drie onderdelen:

1. Prijsbeleid
In dit hoofdstuk bekijkt Berenschot vanuit verschillende invalshoeken de toegangsprijzen van de musea: per leeftijdscategorie, naar categorie museum en naar rijksge subsidieerd en niet-rijksge subsidieerd. We kijken naar alle musea, zowel rijksge subsidieerde als niet-rijksge subsidieerde.
2. Eigen inkomsten
Er bestaat (nog) geen eigen-inkomstennorm voor de musea. In dit hoofdstuk wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om tot een eigen-inkomstennorm te komen.
3. Functiescheiding
Onderzocht wordt wat het effect is indien de inkomstennorm wordt beperkt tot de publieksfunctie, en de collectiefunctie en wetenschappelijke functie buiten beschouwing worden gelaten. We zetten de voor- en nadelen tegen elkaar af van een inkomstennorm die enkel wordt toegepast op de publieksfunctie.

Het cijfermateriaal dat ten grondslag ligt aan het onderdeel over de toegangsprijzen is door middel van eigen onderzoek verzameld. Het cijfermateriaal op basis waarvan wij berekeningen hebben gemaakt ten aanzien van de eigen inkomsten alsmede voor de variant van functiescheiding, is ons ter beschikking gesteld door OCW. De informatie ter zake van de toegangsprijzen is afkomstig uit openbare bronnen. De berekeningen inzake de eigen inkomsten zijn gebaseerd op vertrouwelijke bedrijfsgegevens van individuele instellingen die bij gevolg niet openbaar gemaakt kunnen worden.

Doel van deze rapportage is om aan de Commissie de bouwstenen te leveren voor een eventueel advies over de besproken onderwerpen. De onderzoeksresultaten zijn puur gebaseerd op cijfermatige exercities en hebben niet de pretentie van een afgerond advies. Binnen de beperking van tijd en budget was een grondig onderzoek niet mogelijk. Aan het basismateriaal waarop de berekeningen zijn gestoeld kleven derhalve de nodige onzekerheden. De berekeningen geven een richting aan waarop beleidsvorming kan worden geënt. In het geval dat het daadwerkelijk komt tot het effectueren van beleidsmaatregelen zal vooraf nader onderzoek moeten worden verricht.

2. Toegangsprijzen musea

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doen we een onderzoek naar het prijsbeleid. We besteden aandacht aan prijsdifferentiatie bij doelgroepen¹. We kijken ook in hoeverre de toegangsprijs kan worden verhoogd zonder dat er al te veel publiek wordt verloren (prijselasticiteit).

We geven een overzicht van de gemiddelde toegangsprijzen van de Nederlandse musea. We brengen hierbij een onderscheid aan in rijksgesubsidieerde en niet- rijksgesubsidieerde musea om een vergelijking tussen beide te kunnen maken. We onderzoeken in hoeverre er met deze prijzen gedifferentieerd kan worden en in hoeverre een generieke prijsstijging wenselijk is.

2.2 Prijsdifferentiatie

Het verlagen of verhogen van prijzen voor bepaalde doelgroepen, of voor bepaalde tentoonstellingen kan interessant zijn om meer mensen naar het museum te trekken. Er is hier mogelijk veel mee te winnen. In deze paragraaf geven we aan hoe hoog de gemiddelde toegangsprijs is als de volledige toegangsprijs betaald wordt. Vervolgens wordt bekeken in hoeverre deze prijzen per onderscheiden museumcategorie verschillen, en in hoeverre er gebruik wordt gemaakt van prijsdifferentiatie naar leeftijd en doelgroepen.

2.2.1 Leeftijd naar museumcategorie

We hebben een overzicht gemaakt van de toegangsprijzen voor verschillende leeftijdscategorieën.² Allereerst geven we een overzicht van de musea waarvoor we de toegangsprijzen in kaart hebben gebracht. We hanteren daarbij de volgende indeling:

- Musea met internationale allure
- Musea met een landelijke uitstraling
- Thematische musea

We hebben een selectie gemaakt van musea naar provincies. In Noord- en Zuid- Holland hebben we een ruimere selectie gemaakt, waarbij we specifiek musea in de drie grote steden hebben geselecteerd.

Het is mogelijk dat musea zowel in de categorie 'musea met een landelijke uitstraling' staan, als in de categorie 'thematische musea', omdat soms beide categorieën van toepassing zijn.

¹ Een verschillende prijsstelling voor verschillende publieksgroepen heet eigenlijk prijsdiscriminatie. Gemakshalve gebruiken we in dit rapport voor beide zaken het begrip prijsdifferentiatie.

² In het rapport 'Voorstudie toegangsprijzen in de culturele sectoren' van APE (april 2007), wordt aangegeven dat er geen inzicht bestaat in de hoogte en de ontwikkeling van toegangsprijzen van verschillende typen musea (p. 14-15).

Musea betrokken bij toegangsprijzenscan

Internationale uitstraling

Van Gogh Museum

Kröller Müller Museum

Rijksmuseum

Rembrandthuis

Mauritshuis

Landelijke uitstraling

Cobramuseum

Boijmans Van Beuningen

Groningermuseum

Bonnefantenmuseum

Zuiderzeemuseum

Industrion

NEMO

Nationaal Glasmuseum Leerdam

Museum Slot Loevestein

Aviodrome

Gemeente museum Den Haag

Fotografie museum Amsterdam

Naturalis

Allard Pierson museum

Vestingmuseum (Naarden)

Jopie Huismanmuseum

Museon

Nieuwland erfgoedcentrum

Scription Tilburg

Spoorwegmuseum

Huis Doorn

Scheepvaartmuseum Amsterdam

Teylers Museum

Museum Catharijneconvent

Rijksmuseum Twenthe

Joods Historisch Museum

Rijksmuseum Muiderslot

Koninklijk instituut voor de Tropen

Rijksmuseum voor Volkenkunde

Rijksmuseum van Oudheden
Paleis Het Loo Nationaal Museum
Het Nederlands Openluchtmuseum
Nat. Park de Hoge Veluwe/Jachthuis Sint Hubertus

Thematisch

Scheepvaartmuseum Amsterdam
Scription Tilburg
Spoorwegmuseum
Sieboldhuis
Museum Boerhaave
Geld- en Bankmuseum
Bijbels Museum
Aviodrome
Museum voor Communicatie
Fotografie museum Amsterdam
Naturalis
Zuiderzeemuseum
Haags Historisch Museum
Bijbels Openluchtmuseum
Nationaal Glasmuseum Leerdam
Jan Cunen
Afrika Museum
Huis Doorn
Kasteel Radboud
Keramiekmuseum Princessehof
Museum Slot Loevestein
Nationaal Rijtuigmuseum
Maritiem Museum

Toegangsprijs per leeftijdscategorie naar categorie museum, 2007

	<i>Categorie museum</i>			
<i>Uitstraling</i>	Internationaal	Landelijk	Thematisch	Gemiddeld
Leeftijd 0 tot 4	€ 0,00	€ 0,05	€ 0,10	€ 0,07
Leeftijd 4 tot 6	€ 0,30	€ 3,40	€ 3,37	€ 3,14
Leeftijd 6 tot 13	€ 1,00	€ 4,14	€ 3,53	€ 3,61
Leeftijd 13 tot 18	€ 2,85	€ 5,87	€ 5,08	€ 5,27
Volwassenen	€ 8,90	€ 8,49	€ 6,71	€ 7,72
Leeftijd 65+	€ 8,90	€ 7,49	€ 5,59	€ 6,74

Observaties

- Musea met een internationale uitstraling zijn iets duurder voor volwassenen dan musea met een landelijke uitstraling, maar het verschil is niet groot.
- Voor jong volwassenen zijn musea met landelijke uitstraling en thematische musea veel duurder dan de musea met internationale uitstraling.
- Vooral voor jongere kinderen zijn musea met internationale uitstraling niet duur.

2.2.2 Rijksgesubsidieerd of niet- rijksgesubsidieerd

We hebben de prijzen ook vergeleken naar aard van de subsidie:

Toegangsprijs per leeftijdscategorie naar aard van subsidie, 2007

	<i>Aard van subsidie</i>	
	Niet- rijksgesubsidieerd	Rijksgesubsidieerd
Leeftijd 0 tot 4	€ 0,00	€ 0,12
Leeftijd 4 tot 6	€ 4,47	€ 2,28
Leeftijd 6 tot 13	€ 4,69	€ 2,90
Leeftijd 13 tot 18	€ 6,53	€ 4,38
Volwassenen	€ 8,25	€ 7,24
Leeftijd 65+	€ 7,27	€ 6,30

We kunnen constateren dat rijksgesubsidieerde musea lagere toegangsprijzen hanteren dan niet-rijksgesubsidieerde musea.³

2.2.3 Beleviscultuur

Musea zijn qua aard en doelstelling natuurlijk niet te vergelijken met pretparken of andere instellingen waar vooral de beleving de hoofdrol speelt. Sommige musea met internationale uitstraling en een aantal musea met landelijke uitstraling hebben wel een vergelijkbare aantrekkingskracht op nationale en internationale toeristen. We hebben in onderstaand overzicht de musea met internationale uitstraling vergeleken met enkele attracties met hoge belevingswaarde.

Toegangsprijzen Efteling en Madame Tussauds, 2007

Gegevens	Efteling	Madame Tussauds	Musea met internationale uitstraling
Leeftijd 0 tot 4	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
Leeftijd 4 tot 6	€ 26,00	€ 14,94	€ 0,30
Leeftijd 6 tot 13	€ 26,00	€ 14,95	€ 1,00
Leeftijd 13 tot 18	€ 26,00	€ 14,95	€ 2,85
Volwassenen	€ 26,00	€ 19,95	€ 8,90
Leeftijd 65+	€ 24,00	€ 19,95	€ 8,90

Observaties

Wanneer we de entreprijzen van twee populaire bestemmingen voor dagjestoerisme naast de toegangsprijzen van de grootste Nederlandse musea zetten, is te zien dat er een fors prijsverschil is.

Naast de reguliere toegangsprijzen kent Madame Tussauds voor gezinnen ook groepspakketten. Er is een pakket voor 2 volwassenen en 2 kinderen voor € 59,95 en een pakket voor 2 volwassenen en 3 kinderen voor € 69,95.

Internationale musea en landelijke musea met een hoge belevingswaarde kunnen de prijs waarschijnlijk nog flink verhogen, zonder publiek te verliezen. Ook lijkt het een aantrekkelijke gedachte om vaker (kortings)pakketten voor verschillende groepen samen te stellen.

³ Deze constatering wijkt af van een eerdere constatering van het onderzoeksbureau APE. APE heeft gebruik gemaakt van de cijfers van 800 musea uit het bestand van het CBS, waarin ook niet geregistreerde musea zijn opgenomen. Berenschot heeft een selectie van geregistreerde (niet-) rijksgesubsidieerde musea onderzocht.

2.3 Prijselasticiteit

Prijselasticiteit is een indicatie voor de mate waarin het publiek reageert op prijsverhoging en prijsverlaging. De prijselasticiteit van musea is niet groot (-0,1 tot -0,2). Dat wil zeggen dat de bezoekersaantallen niet drastisch minder worden naar mate de prijs stijgt. Deze bevinding gaat alleen op voor een beperkte range van prijsstijgingen. Als maximum prijsstijging hanteren we 15% omdat boven dit percentage de resultaten niet meer betrouwbaar zijn: als de prijzen ineens enorm stijgen blijven mensen bijvoorbeeld ook om principiële redenen weg, niet omdat ze het geld niet voor de tentoonstelling over zouden hebben.

In het onderstaande schema hebben we op basis van het totaal van de publieksinkomsten van alle rijksge subsidieerde musea berekend wat de gevolgen zijn van een kleine prijsstijging van 5% en een grote prijsstijging van 15%. In beide gevallen neemt door de beperkte prijselasticiteit het aantal bezoekers niet noemenswaardig af: respectievelijk 1% en 2%. Deze bezoekers betalen meer voor hun toegangsbewijs, waardoor er toch meer verdiend kan worden. De beperkte prijsstijging van 5% voor de rijksge subsidieerde musea kan alleen al € 2 miljoen opleveren.

Hierbij moet wel worden opgemerkt, dat wanneer de musea gratis toegankelijk worden voor jongeren, dit een heel ander beeld oplevert. Voor een sectorbrede berekening voor alle geregistreerde musea zijn geen cijfers beschikbaar.

Prijselasticiteit rijksge subsidieerde musea, op basis van cijfers OCW 2005

Huidige opbrengsten	% Prijs	Stijging	Prijselasticiteit	% Bezoek	Nieuw bezoek	Nieuwe opbrengst	Extra recette (x € miljoen)
50	5%	1,05	0,15-	-1%	99%	52	2
50	15%	1,15	0,15-	-2%	98%	56	6

2.4 Variëren met de Museumkaart

Een belangrijke differentiërende maatregel die voorgenomen is, is om kinderen tot en met 12 jaar per 1 januari 2009 gratis toegang tot alle Nederlandse musea te verlenen, mogelijk via de Museumkaart. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat deze vrijstelling veel verschil zal maken voor het museumbezoek van gezinnen.

Er is door de Museumvereniging al onderzocht of het zinvol is te variëren met soorten Museumkaarten, bijvoorbeeld door het instellen van een soort 'gold-card'. Dat blijkt niet het geval. Voor de marketing van de kaart is de eenduidigheid: 'met deze ene kaart kan je bijna alle musea gratis in', juist heel sterk. Variatie vertroebelt dit beeld te veel en maakt de gewone kaart onaantrekkelijker. Wat zou kunnen worden overwogen is om andere functionaliteiten aan de eigen kaart toe te voegen, om de kaart zo aantrekkelijker te maken.

2.5 Conclusies

- De prijsverschillen tussen de leeftijdsgroepen zijn niet erg groot. Het zou kunnen lonen wanneer de musea meer aan prijsdifferentiatie doen.
- Rijksgesubsidieerde musea zijn gemiddeld goedkoper dan niet- rijksgesubsidieerde musea.
- Er is tussen de musea met internationale uitstraling en landelijke uitstraling een minder groot verschil dan men zou verwachten.
- Er zou, in navolging van commerciële dagbestemmingen, verder nagedacht kunnen over kortingspakketten voor groepen, het variëren met de tarieven voor dal- en piekuren, e.d.
- De vraag is of bij het hanteren van het prijsinstrument de nadruk komt te liggen bij een generieke prijsstijging of bij gericht prijsbeleid voor specifieke doelgroepen. Bij een generieke prijsstijging bestaat al snel het risico dat de drempel om een museum te bezoeken hoger wordt voor nieuw⁴ publiek. Prijsdifferentiatie lijkt nog ruimte te bieden.

⁴ Zie 'Geen entreeheffing, geen drempels? Kosten en effecten van gratis toegang tot musea' van APE (februari 2006) p. 14-15. Hier wordt gesteld dat voor mensen die gewend zijn musea te bezoeken een prijsverhoging niet snel afschrikt. Dit pleit in principe voor een generieke prijsstijging. Mensen die echter niet al in musea zijn geïnteresseerd laten zich ook niet vanzelfsprekend door een lage prijs lokken. Als mensen echter eenmaal de drempel over zijn, bestaat er een kans dat er enige gewoontevorming is en men vaker zal komen. De drempel voor deze groep laag houden is dus zinvol.

3. Eigen inkomsten musea

3.1 Inleiding

De rijksgesubsidieerde musea zijn onderverdeeld in de eerder genoemde 3 categorieën: musea met internationale allure, musea met landelijke uitstraling en thematische musea. Sommige musea vallen in meerdere categorieën.

In dit hoofdstuk hebben we gekeken naar de eigen inkomsten van musea. Er zijn verschillende manieren om te kijken naar de eigen inkomsten:

- Bij de podiuminstellingen geldt nu een eigen- inkomenseis ten aanzien van de publieksinkomsten. Als we deze definitie hanteren, nemen we in aanmerking de opbrengsten die direct gerelateerd zijn aan museumbezoek (kaartverkoop, horeca, museumwinkel). Deze inkomsten worden afgezet tegen de structurele subsidies.
- Naast de publieksinkomsten kunnen ook opbrengsten die indirect uit museale activiteiten voortkomen (bijvoorbeeld verhuur, legaten) worden meegeteld. Deze inkomsten kunnen dan afgezet worden tegen de totale baten.
- Het is ook denkbaar om daarenboven de incidentele subsidies, bijvoorbeeld van fondsen, tot de eigen inkomsten te rekenen. In dit geval worden alle inkomsten, behalve de structurele subsidies van de drie overheden, tot de eigen inkomsten gerekend. Ook deze inkomsten worden afgezet tegen de totale baten.

Te overwegen is om deze laatste definitie van eigen inkomsten te hanteren, omdat het verwerven van extra bijdragen, ook van de overheid, ondernemend gedrag stimuleert. In onderstaande cijfers van 2005 en 2006 zijn de incidentele subsidies echter niet meegenomen, omdat in die jaren een aantal musea verhoudingsgewijs zeer grote incidentele bijdragen ontvingen voor extra activiteiten als gevolg van het Rembrandtjaar.

We hebben in dit hoofdstuk twee zaken uitgezocht:

1. Hoe hoog zijn de huidige eigen inkomsten van de rijksgesubsidieerde musea in relatie tot de totale baten?
2. Welke opties zijn er voor normering voor de onderscheiden categorieën?

3.2 Eigen inkomsten rijksge subsidieerde musea

De cijfers die hier gepresenteerd worden zijn van 2005 en 2006. We hebben hier de gemiddelde weergegeven van de eigen inkomsten per categorie museum.⁵

Gemiddeld percentage eigen inkomsten per categorie museum.

Categorie	Eigen inkomsten 2005	Eigen inkomsten 2006
Internationale allure	42,40%	48,65%
Landelijke Uitstraling	24,97%	25,14%
Thematisch	21,38%	21,73%

Observaties

- Nederland heeft een aantal rijksge subsidieerde musea die een internationale uitstraling hebben. Van deze vijf zijn er drie gevestigd in Amsterdam. De musea hebben jaarlijks gemiddeld tussen de 40% en de 50% eigen inkomsten. De percentages eigen inkomsten op individueel instellingsniveau kunnen tussen 2005 en 2006 echter sterk verschillen. De eigen inkomsten verschillen ook fors van jaar tot jaar.
- Van de rijksge subsidieerde musea zijn er 11 met een duidelijke landelijke uitstraling. De verhouding eigen opbrengsten en totale baten loopt bij deze musea fors uiteen: Het percentage eigen inkomsten varieert van 6% tot 50%. De meeste musea met landelijke uitstraling hebben gedurende de twee onderzochte jaren 2005 en 2006 eigen inkomsten van even grote omvang. Bij sommige musea verschillen de eigen inkomsten jaarlijks echter sterk.
- Een groot deel van de rijksge subsidieerde musea valt in de categorie 'thematische musea'. Binnen deze categorie lopen de percentages van de eigen inkomsten ook sterk uiteen. Ook bij de thematische musea zijn de inkomsten van de meeste musea redelijk stabiel over de onderzochte jaren. Maar is er ook een aantal musea met een groot verschil tussen het percentage eigen inkomsten in 2005 en die in 2006.

3.3 Overheidsturing op eigen inkomsten

In de bovenstaande passages hebben we gezien dat verschillende categorieën musea gemiddeld verschillende percentages eigen inkomsten genereren.

Mocht de commissie adviseren een eigen-inkomensnorm in te stellen, dan zou er gedacht kunnen worden aan een normering per categorie. Als er een dergelijke normering komt, is het redelijk voor de onderscheiden categorieën musea een bandbreedte aan te houden waarbinnen ze zelf geld

⁵ In deze overzichten hebben we het Sieboldhuis, de Hollandsche Schouwburg, Stichting Six en de Kastelenstichting Holland en Zeeland buiten beschouwing gelaten, aangezien deze wegens inhoudelijke of organisatorische aard een vertekend beeld op zouden leveren.

moeten verdienen. Als we naar de gemiddelden van de afgelopen twee jaar kijken dan bedragen de eigen inkomsten als percentage van de totale baten per categorie:

- Internationale uitstraling: 45%
- Landelijke uitstraling: 25%
- Thematisch: 20%

Om te bezien welke consequenties een inkomstennorm zou opleveren die uitgaat van een zwaardere taakstelling zouden we kunnen veronderstellen dat de norm voor elke categorie met 5 procentpunt wordt verzwaaard. Dit geeft dus het volgende beeld:

Mogelijke norm ten aanzien van de eigen inkomsten per categorie museum

Categorie	Minimaal eigen inkomsten
Internationale allure	50%
Landelijke Uitstraling	30%
Thematisch	25%

Als de musea in staat zouden zijn om hun inkomsten aan deze norm aan te passen, zou dat in 2005 of 2006 het volgende extra hebben opgeleverd:

Mogelijke opbrengst bij hantering norm per categorie museum

Categorie	Minimaal eigen inkomsten	Meeropbrengst 2005	Meeropbrengst 2006
Internationale allure	50%	€ 6.448.185,-	€ 855.163,-
Landelijke Uitstraling	30%	€ 3.795.478,-	€ 3.790.862,-
Thematisch	25%	€ 1.222.811,-	€ 1.626.899,-
Totaal		€ 11.466.474,-	€ 6.272.924,-

3.4 Conclusies

- De mate waarin verschillende musea eigen inkomsten genereren verschilt per categorie museum. Er zijn echter musea binnen deze categorieën die opvallend weinig eigen inkomsten genereren.
- Het percentage eigen inkomsten van musea kan van jaar tot jaar verschillen. Soms zijn de verschillen groot.

4. De variant van functiescheiding

4.1 Inleiding

Musea verschillen van aard en omvang in hun collecties. Dit zou kunnen leiden tot een vertekening bij het hanteren van een eigen-inkomstennorm omdat musea met relatief omvangrijke collecties doorgaans meer kosten maken waartegenover naar verhouding minder eigen inkomsten staan. Die musea zouden door een norm die met deze verschillen geen rekening houdt kunnen worden benadeeld. De rijksoverheid onderscheidt bij musea de volgende functies: publieksfunctie, collectiefunctie en wetenschappelijke functie. Voor ieder van de functies wordt een specifiek deel van het subsidie geormerkt door OCW.⁶

In dit hoofdstuk onderzoeken we of er bij het bepalen van een eigen-inkomstennorm, een scheiding aangebracht kan worden tussen de publieksfunctie aan de ene kant en de collectiefunctie en wetenschappelijke functie aan de andere kant.

4.2 Functiescheiding bij bepalen inkomenseis

Welke verschillen treden er op in de percentages eigen inkomsten wanneer er een knip gemaakt wordt tussen de collectiefunctie/wetenschappelijke functie en de publieksfunctie?

In het bestand dat wij van OCW ontvangen hebben, staan de financiële gegevens van de musea - leden van de Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea (VRM)- weergegeven, onderscheiden naar de verschillende functies: publieksfunctie, collectiefunctie en wetenschappelijke functie. Het betreft hier een beperktere selectie dan in hoofdstuk 3. Dit is het gevolg van het niet voorhanden zijn van gegevens met betrekking tot de functiescheiding van alle rijksgesubsidieerde musea.

Om inzichtelijk te maken wat het percentage eigen inkomsten⁷ is wanneer de collectiefunctie buiten beschouwing wordt gelaten, hebben we voor de musea uit het bovengenoemde bestand berekend hoe de eigen inkomsten⁸ die betrekking hebben op de publieksfunctie, zich verhouden tot het totaal van de baten dat betrekking heeft op de publieksfunctie.

In onderstaande twee tabellen zijn voor respectievelijk 2005 en 2006 de percentages eigen inkomsten van de publieksfunctie en van alle functies weergegeven. De linkerkolom geeft de eigen inkomsten voor de publieksfunctie als percentage van de totale baten die worden toegerekend aan de publieksfunctie. In de kolom ernaast geven we aan wat het gemiddelde percentage eigen

⁶ Zoals toegelicht in het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Musea van OCW (Model III).

⁷ De vertekening die de cijfers van alle rijksgesubsidieerde musea lieten zien, lijkt in de cijfers van deze beperktere selectie musea niet zo groot. In dit hoofdstuk hebben we de eigen inkomsten berekend op basis van alle inkomsten met uitzondering van structurele subsidies, afgezet tegen de totale baten.

⁸ Met eigen inkomsten worden hier alle baten bedoeld, behalve de structurele subsidies van de drie overheden (Gemeenten, Provincies en Rijk) samen.

inkomsten bedraagt voor functies t.o.v. de totale baten van het museum (dus inclusief de collectie- en wetenschappelijke functie).

2005 Gemiddeld percentage eigen inkomsten per categorie museum		
<i>Categorie</i>	% Eigen inkomsten voor de <i>publieksfunctie</i>	% Eigen inkomsten alle functies
Internationale allure	57,69%	39,92%
Landelijke Uitstraling	32,88%	22,71%
Thematisch	26,95%	15,84%

2006 Gemiddeld percentage eigen inkomsten per categorie museum		
<i>Categorie</i>	% Eigen inkomsten voor de <i>publieksfunctie</i>	% Eigen inkomsten alle functies
Internationale allure	55,12%	41,55%
Landelijke Uitstraling	33,71%	22,92%
Thematisch	26,31%	15,15%

Observaties

- Voor de musea in de categorie 'Internationale allure' is het verschil tussen de eigen inkomsten met betrekking tot de publieksfunctie en eigen de inkomsten inclusief de collectie- en wetenschappelijke functie in 2006 bijna 14 procentpunt. Voor de musea met landelijke uitstraling en bij de thematische musea is dit verschil rond de 11 procentpunt.
- Er is een grote uitslag in de cijfers van individuele musea ten opzichte van de gemiddelden per categorie. Ten tweede zien we op individueel niveau grote verschillen tussen eigen inkomsten publiek en eigen inkomsten totaal. Dit overzicht laat echter ook zien dat deze in het oog springende verschillen, niet per se van structurele aard zijn, aangezien hetzelfde museum in 2005 en 2006 tot hele andere resultaten kan komen. De variatie in de jaarlijkse resultaten van verschillende berekeningswijzen van de percentages is niet vreemd: een succesvolle grote tentoonstelling die veel bezoek trok heeft bij deze manier van berekenen van de eigen inkomsten relatief veel meer effect dan wanneer de collectiefunctie ook in de berekening betrokken wordt.⁹ De variant van de functiescheiding heeft zodoende in het ene jaar meer effect dan in het andere jaar.
- In de cijfers van het Model III van de subsidieaanvraag voor musea valt op dat de post 'Algemeen Beheer' meerdere malen grote bedragen bevat. Onder deze post vallen inkomsten en uitgaven die in eerste instantie niet direct zijn toe te schrijven aan een functie. Deze bedragen worden bij het opmaken van het exploitatieresultaat niet direct aan de functies toegerekend. In de specificaties die zijn gebruikt voor het berekenen van de eigen inkomsten is deze post dus niet meegenomen bij de berekeningen t.a.v de publieksfuncties. Bij de totalen

⁹ Een voorbeeld hiervan is het Kröller- Müller museum

uiteraard wel. Bij een aanzienlijk aantal musea is deze post erg groot. Het niet toerekenen van de post komt de transparantie van de cijfers op basis waarvan een sturing op de eigen inkomsten met betrekking op de publieksfunctie plaats zou moeten vinden, niet ten goede.

- De wijze waarop inkomsten en uitgaven aan de verschillende functies worden toegerekend is van grote invloed op het percentage eigen inkomsten van de publieksfunctie. De instellingen bepalen nu zelf hoe ze posten aan de verschillende functies toerekenen, dit geldt ook voor de subsidies. Dit kan leiden tot grote verschillen tussen musea en vermindert, net als de toerekeningsproblematiek van bovengenoemde post 'Algemeen Beheer' de vergelijkbaarheid van de cijfers.

4.3 Conclusies

Uit de analyse blijkt dat het al dan niet buiten beschouwing laten van de collectiefunctie voor musea grote gevolgen kan hebben voor de berekening van het percentage eigen inkomsten. Er zijn forse verschillen tussen de functies; ook binnen de categorieën. Tevens blijkt dat door het ontbreken van heldere toerekeningscriteria, en de vrijheid die instellingen in de toerekening bij gevolg wordt geboden, de uitkomsten voor de onderscheiden functies uitermate arbitrair zijn. Het is daardoor praktisch vrijwel onmogelijk om een inkomensnorm voor de publieksfunctie te hanteren.

Een inkomensnorm die wordt gebaseerd op de totale bedrijfsvoering kan nadelig zijn voor musea met grote collecties, maar geeft veel minder problemen in de uitvoering. Daarbij geldt ook nog het argument dat musea met grote collecties er door worden gestimuleerd om hun "schatten" optimaal financieel uit te baten.